

Lukáš, Miroslav

Divadelní scéna v zámecké jízdárně

In: Lukáš, Miroslav. *Divadlo v Mikulově za éry rodu Dietrichsteinů : (od konce 16. století do druhé světové války)*. Vydání první Brno: Filozofická fakulta, Masarykova univerzita, 2019, pp. 67-81

ISBN 978-80-210-9311-9; ISBN 978-80-210-9312-6 (online : pdf)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141455>

Access Date: 20. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

DIVADELNÍ SCÉNA V ZÁMECKÉ JÍZDÁRNĚ

Na počátku 19. století ovlivňovaly chod města napoleonské války spojené s peněžními a naturálními rekvizicemi a průchody domácích i nepřátelských vojsk. Francouzští vojáci se v Mikulově objevili v roce 1805 a 1809. V roce 1805 sem s nimi přišla také tyfová nákaza, které podlehla i řada místních obyvatel.³³¹ Na podzim roku 1813 byl na zámku zbudován lazaret, jenž měl sloužit pro lehce raněné, kteří zvládnou transport ze vzdálených bojišť.³³²

V té době docházelo v Mikulově i k emancipaci měšťanstva a zrodu měšťanského společenského života, který se ovšem plně rozvinul až ve druhé polovině století v souvislosti s politickými, sociálními a hospodářskými reformami. Byla to rovněž doba, kdy se ve městě rozšířily možnosti vzdělání, neboť zde od roku 1807 fungovalo dvouleté filozofické lyceum, a doba, kdy v židovské obci jako zemský rabín působil Mordechaj den Abraham Benet, jeden z největších učenců své doby, za něhož na mikulovské ješivě studovalo 300 studentů.³³³ V té době vynikl Mikulov i jako centrum knižního obchodu, když spolu s Brnem, Olomoucí a Opavou patřil k městům na Moravě a v rakouské části Slezska, která disponovala kamenným knihkupectvím.³³⁴

Majitelem panství byl v té době kníže František Josef Dietrichstein. František Josef se po studiích věnoval vojenské kariéře a následně diplomacii, roku 1809 se

331 RICHTER, pozn. 12, s. 224.

332 SVOBODA, Miroslav. Život v Mikulově na přelomu 18. a 19. století. In Týž (ed.). *Mikulov*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2013, s. 163.

333 KOCMAN, pozn. 306, s. 280.

334 SVOBODA, pozn. 332, s. 154. Koncem 18. století působilo na celé Moravě šest knihkopců, z toho dva z nich – Franz Riegele a Andreas Rossberger v Mikulově. (MASSOWOVÁ, Dana – BRÍCHTOVÁ, Dobromila – VRBKOVÁ, Stanislava. *Vydáno v Mikulově. Mikulovské fotoateliéry a nakladatelství do roku 1945*. Mikulov: Regionální muzeum v Mikulově, 2014, s. 13.)

stal vrchním hofmistrem arcivévody Františka d'Este a současně také dvorským komisařem v Haliči. Ve zralém věku stál kníže v opozici k Metternichově rakouské politice, propagoval anglický parlamentní systém a federaci rakouské říše.³³⁵ Jeho vídeňský salon patřil k nejvýznamnějším v předbřeznovém Rakousku. V dietrichsteinském paláci na Währingerstrasse se scházeli vědci, historici, herci, zpěváci a umělci.³³⁶

Mikulovští měšťané

Mikulovský zámek disponující rozsáhlými prostory se v prvních dvou desetiletích 19. století dostal do zájmu jak divadelních ředitelů přijíždějících do Mikulova, tak i místních měšťanů, kteří se snažili více zapojovat do zdejšího kulturního života, respektive se jej snažili vytvářet. Měšťané se v dřívějším období zaručeně podíleli na uvádění her s náboženskými tématy o velikonočních a vánočních svátcích. Zatím nejstarší zprávy o jejich ochotnických představeních pocházejí však až z této doby. Na přelomu 18. a 19. století se jim otevřel též inspirační zdroj v nedalekých Valticích (Feldsberg). Kníže Alois Josef Liechtenstein (1759–1805) tu v roce 1790 otevřel své nově zbudované zámecké divadlo, které až do roku 1805, kdy kníže zemřel, hostilo významné divadelní ředitele té doby a jejich společnosti.³³⁷ Obyvatelé Valtic a okolí měli údajně v prvních letech do zámeckého divadla vstup zdarma. Poté, co divadlo přestala využívat vrchnost, neboť nástupce Aloise Josefa Liechtensteina, Jan I. Josef Liechtenstein (1760–1836), přesunul svůj zájem na zámek v Lednici (Eisgrub),³³⁸ sem mohli dokonce valtičtí měšťané směřovat své aktivity.³³⁹ Snahy mikulovských měšťanů o využívání zámecké jízdárny pro divadelní účely tak

335 BRICHTOVÁ, pozn. 61, s. 89.

336 KROUPA, pozn. 248, s. 267.

337 BOHATTA, pozn. 138, s. 38–86; PÖMERL, Jan. Liechtensteinská divadla ve Valticích a Lednici. *Cour d'honneur: Hrady – zámky – paláce I*, 1998, 1, s. 65–67; ŠTÁVOVÁ, pozn. 175, s. 32–46. „*Během patnácti let se v této funkci vystřídal divadelní ředitel Karl Mayer 1792 – toho času vlastník veřejného Divadla v Josefstadtu, roku 1793 Georg Wilhelm – dřívější nájemce bádenského divadla, 1794 a 1795 opět Karl Mayer – roku 1795 ho zastupovala jako ředitelka jeho žena Elisabeth Mayer, 1796 pak Joseph Rothe, činoherní ředitel brněnského divadla, a od roku 1798 Franz Xaver Felder, německý divadelní podnikatel. V letech 1803 a 1804 byl uměleckým vedoucím souboru herec a režisér Dvorního divadla ve Vídni Johann Heimer Müller. Každý z uchazečů o účinkování v liechtensteinských službách musel spolu se žádostí předkládat knížecí cenouřez seznam her, které by chtěl nebo byl schopen se svým souborem uvádět.*“ (PAVLIŠOVÁ, Jitka. Ve službách knížete Liechtensteina: několik poznatků k provozu zámeckého divadla ve Valticích. *Theatralia*. 2015, 18(1), s. 89–90.)

338 JAKUBCOVÁ, Alena – VAŇÁČ, Martin. Alois I. Josef Liechtenstein. In JAKUBCOVÁ – PERNERSTORFER (eds.), pozn. 7, s. 387–390. V letech 1815–1816 provedl na zámku v Lednici architekt Joseph Kornhäusel přístavbu východního křídla s novými reprezentačními sály jako byl hudební sál, jídelna či společenský sál. U západního konce staré barokní oranžerie vznikla budova malého divadla se šatnami. (ŠTÁVOVÁ, pozn. 175, s. 37.)

339 Tamtéž, s. 32–46.

mohly vycházet i z možného soupeření s kulturním děním ve Valticích. Navíc podíl zámeckého panstva na kulturním životě Mikulova byl v té době spíše minimální a mohl se snad projevat jen v souvislosti s rodinnými oslavami, které přesahovaly i za brány zámku. Na počátku 19. století měl František Josef Dietrichstein rovněž starosti s úpadkem mikulovského sídla. V březnu 1810 si po návštěvě Mikulova stěžoval, že je zde i přes početný personál všude vidět nepořádek, po zámecké zahradě pobíhají ovce, slepice a vepři a na nevhodných místech se objevily kurníky.³⁴⁰ Možná také právě v této zanedbanosti zámku viděli měšťané svou šanci, jak se snáze dostat k prostorám, které by jim jinak zůstaly asi zavřené.

V březnu roku 1812 žádali místní měšťané, zastoupeni obchodníkem Ignazem Rochlederem (1779–?) a lékárníkem Johannem Karminem (psáno též Carmine, kolem 1780–?), o dočasné zapůjčení zámecké zimní jízdárny (Winterreitschule), neboť, jak se v přepisu jejich žádosti uvádí, ve městě není jiný prostor pro pořádání divadelních představení. Měšťané chtěli v jízdárně na své náklady zbudovat malé jeviště, přesněji „malé domácí divadlo“ („kleines Haustheater“),³⁴¹ aby zde v rámci probíhajícího masopustu mohli pořádat dobročinná ochotnická divadelní představení, jejichž výtěžek byl věnován místnímu chudobinci (Hausarme).³⁴² Kníže Dietrichstein dal k této akci povolení v dopise z 19. března, bylo však podmíněno tím, že všechny náklady si ponese žadatelé sami a budou ručit i za případné škody.³⁴³ V této chvíli měšťané získali „svůj“ prostor, své divadlo, které, jak se ukáže níže, hodlali i v dalších letech plně využívat.

Místní obyvatelé měli v té době velmi omezené možnosti při pořádání kulturních akcí. Jednou z cest, jak získat k jejich pořádání povolení od politické vrchnosti nebo získat povolení využívat k těmto událostem zámecké prostory, byl dobročinný přesah těchto aktivit. V roce 1812, rok po státním bankrotu, který měl za následek zdražení všech životních potřeb, bylo pořádání dobročinné akce pro chudé i důležitým signálem vyspělosti zdejšího měšťanstva. Dobročinné akademie, jak byly tyto akce rovněž nazývány, se po celé 19. století stávaly běžnou součástí kulturního života v Mikulově.

340 SVOBODA, pozn. 332, s. 156. Původní barokní zahrada se později jeho přičiněním změnila na přírodní anglický park, k němuž našel kníže inspiraci při svém pobytu v Anglii. (Srov. KROUPA, pozn. 248, s. 266.)

341 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8367, kart. 1502, sign. 217 II a, fol. 50.

342 Přepisy žádostí jsou uvedeny v příloze. MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 63.

343 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8367, kart. 1502, sign. 217 II a, fol. 44. Nebo také MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, kart. 1507, sign. 217 VIIc, fol. 62.

Kočovné divadelní společnosti na začátku 19. století

Napoleonské války do jisté míry ochromily i činnost kočovných divadelních společností. Po bitvě u Lipska v říjnu 1813 ale znovu ožívaly, což následně pocítil i Mikulov, kde je možné v roce 1814 potvrdit zájem nejméně tří divadelních ředitelů. Na začátku roku 1814 přijel do Mikulova loutkář Josef Schütz z Postupimi, aby tady uvedl dvanáct představení.³⁴⁴ V jeho případě ale není zřejmé, kde vystupoval, pravděpodobně to bylo někde ve městě. Schütz kočoval již od konce 18. století a hrál nejvíce ve Vratislavi (Breslau) a v Berlíně, kde také v zimě roku 1807 založil stálou loutkovou scénu.³⁴⁵ Kromě Mikulova vystupoval toho roku se svými loutkami ještě ve Znojmě a v Brně.³⁴⁶

Josef Krones

V červenci 1814 žádal o povolení hrát na zámku v Mikulově divadelní ředitel Josef Krones (1766–1839),³⁴⁷ otec pozdější slavné vídeňské herečky Theresy Krones (1801–1830) a herce a dramatika Josefa Kronese mladšího (1797–1832). Josef Krones, rodák z Bruntálu, začínal s divadlem v německém ochotnickém spolku. V roce 1805 Bruntál opustil a nastoupil profesionální dráhu. Hrál v městských divadlech v Opavě, Olomouci, Brně a v Jihlavě. V letních měsících obvykle sám provozoval malou divadelní společnost, s níž procestoval mezi lety 1805–1821 různá města východních Čech, Moravy, Uher a Dolního Rakouska. Když dostala jeho dcera Therese v roce 1821 angažmá v Theater in der Leopoldstadt, zanechal kočovného podnikání a žil u ní ve Vídni.³⁴⁸

Na Kronesově žádosti lze demonstrovat, jak výrazně jsou tyto archiválie zajímavé a důležité z hlediska poznání divadelních dějin. Krones poslal žádost z Valtic,

344 BARTOŠ, pozn. 15, s. 112.

345 PURSCHKE, Hans Richard. *Die Entwicklung des Puppenspiels in den klassischen Ursprungsländern Europas. Ein historischer Überblick*. Frankfurt, Im Eigenverlag, 1984, s. 218.

346 BARTOŠ, pozn. 15, s. 112. Ze Schützovy brněnské štace se dochovaly divadelní cedule, které umožňují poznat i jeho repertoár. Nechyběly v něm pohádkové hry, rytířské hry a loupežnické hry a také *Doktor Faust*. Ve všech hrách samozřejmě vystupoval Kašpárek. Ve druhém díle *Dějiny českého divadla* je uvedeno, že cedule pocházejí z knihovny kláštera augustiniánů na Starém Brně. (Srov. ČERNÝ, František (ed.). *Dějiny českého divadla II*. Praha: Academia, 1969, s. 392.) Dle informace od Margity Havlíčkové byly cedule před rokem 1989 ve fondu Moravské zemské knihovny, a tudíž volně přístupné. V rámci restitucí se však vrátily zpět do kláštera augustiniánů na Starém Brně.

347 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 29–30. Jeho jméno se vyskytuje v sekundární literatuře i v podobě Franz Josef Krones, jindy je zase jako Franz Josef Krones označován jeho syn. V této práci bude jeho jméno psáno tak, jak je uváděno v žádostech.

348 SCHERL, Adolf. Krones Franz Josef. In LUDVOVÁ, pozn. 17, s. 298; NEUHUBER, Christian. Joseph Krones – ein Nestroy in nucze?. *Nestroyana*. 2010, 30(1/2), s. 65–78.

kde, jak sám píše, šest týdnů ke všeobecné spokojenosti uváděl operní, činoherní a baletní představení.³⁴⁹ Bohužel není zřejmé, kde a pro koho přesně se svou společností hrál. Nejspíše nehrál před vrchností, neboť touto skutečností by se jistě v žádosti pochlubil. Pokud by však v té době zámecké divadlo sloužilo i obyvatelům Valtic, mohl své produkce uvádět v tomto prostoru.

Z uvedené žádosti lze dále vyčíst, že Krones nemohl v Mikulově najít, stejně jako místní měšťané v roce 1812, žádné adekvátní místo k uvádění divadelních představení a prosí tedy o povolení hrát přímo v zámecké jízdárně nebo v kočárovně (Wagenschupfen). Poslední důležitou informací je skutečnost, že jeho soubor byl složen z deseti lidí, což umocňuje domněnku, že členem jeho společnosti by v té době mohl stále být i český dramatik, básník a herec Václav Thám (1765–?), který měl u něj působit v letech 1812 až 1814 a snad i 1815.³⁵⁰ Thám po odchodu z Vlastenského divadla v roce 1799 vedl s hercem Václavem Svobodou hereckou společnost v Liberci a Hrádku nad Nisou. Poté se stal hercem německy hrajících kočovných společností. V sezoně 1811/1812 pak vystupoval ve společnosti divadelního ředitele Josefa Siegeho, který měl pronajaté znojenské a současně i jihlavské městské divadlo.³⁵¹ U této společnosti byla ve zmíněné sezoně v angažmá jako dětská herečka, tehdy desetiletá, Therese Krones.³⁵² Spolu s ní zde musel být samozřejmě také její otec. Zdá se být tedy pravděpodobné, že se Thám seznámil s Kronesem právě prostřednictvím Josefa Siegeho. Proč Thám nezůstal raději ve velké Siegeho společnosti a zvolil si tuto spíše rodinnou společnost Kronesovu, však zůstává otázkou. Jedním z vysvětlení by mohla být skutečnost, že tehdy skoro padesátiletý Thám měl v Kronesově společnosti jako zkušený divadelník zaručenou vedoucí uměleckou funkci, kdežto v ostatních společnostech byl pouze hercem.

Aby spekulací nebylo málo, komplikuje celou situaci ještě mikulovský vrchní úředník Joseph Schumann, který 6. července 1814 knížeti píše, že Krones měl působit ve vídeňském Theater in der Josefstadt.³⁵³ Jak tuto informaci získal, není

349 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 29.

350 BOHATTA, pozn. 138, s. 58; SCHERL, Adolf. Krones Franz Josef. In LUDVOVÁ, pozn. 17, s. 298.

351 Rakouský židovský spisovatel Roda Roda (1872–1945), vlastním jménem Alexander/Sándor Friedrich Ladislaus Rosenfeld, který se historii Siegeho společnosti věnuje ve svém článku uveřejněném v periodiku *Prager Tagblatt*, uvádí, že Siege hrál v hostinci „Beim wilden Mann“, tedy u divokého muže, jenž byl od roku 1825 nazýván U tří knížat. (RODA, Roda. Die Familie Siege. Ein Beitrag zur Theatergeschichte. *Prager Tagblatt*. 11. 6. 1929, 136, s. 7. Dostupné online. [cit. 23.2.2015] URL: <<http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=ptb&datum=19290611&seite=7&zoom=33>>). V té době však mělo být stále v provozu i původní městské divadlo umístěné v odsvěceném kostelíku sv. Alžběty ve Špitální ulici. Divadelní sál U tří knížat měl být jako městské divadlo využíván až mezi lety 1825–1850. (HAVLÍČKOVÁ – PRACNÁ – ŠTEFANIDES, pozn. 4, s. 182–183)

352 RODA, pozn. 351. V roce 1811 vystupuje Therese Krones jako dětská herečka i v brněnském divadle. Krones, Therese. *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften, 1969. Sv. 4, s. 293–294. Dostupné online. [cit. 23.2.2015] URL: <<http://www.biographien.ac.at/oeb1?frames=yes>>

353 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 26, 58.

možné ověřit. Kronese se svou dcerou určitě hostovali v roce 1809 a 1810 ve vídeňském Theater in der Leopoldstadt, kde vystupovali v pohádce *Die Teufelsmühle am Wienerberg* od Karla Friedricha Henslera (1759–1825).³⁵⁴ Ovšem první doložená zpráva o angažmá Kronese v Theater in der Josefstadt je až z podzimu 1816.³⁵⁵ Je možné se domnívat, že Joseph Schumann zaměnil jména obou divadel. Ale co když ne? Co když opravdu Kronesovi před svým příjezdem na jižní Moravu v roce 1814 působili ve vídeňském Theater in der Josefstadt? Znamenalo by to současně, že s Kronesem zde hrál i Thám? Tyto otázky budou připomenuty níže.

V uvedeném dopise z 6. července 1814 Schumann současně knížeti sděluje, že nebude problém na nějakou dobu uvolnit kočárovnu, která stejně slouží pouze k umístění otevřených hospodářských vozů. Ty pak mohou být odstaveny v jakési boudě s pultovou střechou. Rozhodnutí, zda bude Kronesova žádost přijata, ale nechal pouze na knížeti. Kníže vrchnímu úředníkovi následně sdělil, že pokud Kronese splňuje i policejní směrnice, může být žádost schválena.³⁵⁶ Bylo mu ale povoleno hrát pouze v kočárovně, respektive možnost hrát v zimní jízdárně se v odpovědích dále nerozvádí. Bohužel není zřejmé, jak dlouho se zde se svou společností zdržel. Pravděpodobně nejpozději do konce srpna, neboť v září jej vystřídal jiný divadelní ředitel.

Josef Huber

V září 1814 přišla knížeti další žádost, nyní již konkrétně na zapůjčení zimní jízdárny. Žádost se sice nedochovala, lze ji ale rekonstruovat na základě dvou zpráv od knížete, z nichž jedna směřovala k divadelnímu řediteli a druhá vrchnostenské kanceláři. Žadatelem byl Josef Huber.³⁵⁷ Kníže mu souhlas udělil pod podmínkou, že získá povolení i od zemského gubernia a bude ručit za škody vzniklé při stavbě jeviště nebo při představeních.³⁵⁸ Uvedeným divadelním ředitelem byl mikulovský rodák Josef Huber (1776–?), který měl toho času v pronájmu vídeňský Theater in der Josefstadt.³⁵⁹ Zajímavé je, že stejný záměr měl i Josefův starší bratr Leopold

354 NEUHUBER, pozn. 348, s. 66; MATYSKA, Josef. Bruntálská rodačka Tereza Kronesová a její působení v Rakousku. *Kulturně historické styky jižní Moravy. XX Mikulovské sympozium*. Břeclav: Okresní archiv pro okres Břeclav v Mikulově, 1991, s. 157–159.

355 FUTTER, Edith. Kronese Thesere, Schauspielerin. *Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950*. Wien, 1993. Svazek 4, s. 293–294. Dostupné online. [cit. 23.1.2016] URL: <http://www.biographien.ac.at/oebl_4/293.pdf>

356 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 59.

357 Tamtéž, fol. 27.

358 Tamtéž. Přepis tohoto povolení je zde dochován dvakrát, viz fol. 54 a 66.

359 HADAMOWSKY, pozn. 212, s. 537.

(1766–1842)³⁶⁰, který získal od roku 1814 do pronájmu vídeňský Theater in der Leopoldstadt.³⁶¹ Zdá se, jako by si oba bratři, kteří byli také autory několika divadelních her, plnili jakýsi klukovský sen o tom, že budou řídit divadla, jejichž názvy se hodí k jejich jménům.

Bratři Huberovi pocházeli z vinařské rodiny. Otec se jmenoval Matthias, matka Anna Marie (rozená Karabekisch). Bydleli na Neustiftgasse 84,³⁶² dnes Pod Platanem, tedy v ulici, na níž doposud stojí i budova bývalého piaristického divadla. Pravděpodobně oba na zdejší piaristickém gymnáziu také studovali a snad i získali vztah k divadlu. Bohužel matriky, které by tuto domněnku potvrdily, chybí. Leopold Huber odešel do Vídně v roce 1789 a uchytil se tam jako obchodník se železářským zbožím. Později se stal vlastníkem obytného a obchodního domu³⁶³ a v roce 1819 dokonce spoluzakladatelem Die Erste österreichische Sparkasse.³⁶⁴ Josef odešel do Vídně až na podzim roku 1811, tedy několik měsíců po státním bankrotu. Do té doby působil v Mikulově jako lékárník. V květnu následujícího roku si od Karla Mayera na deset let pronajal Theater in der Josefstadt, který Mayer založil v roce 1788.³⁶⁵ Josef Huber započal svou éru v divadle tím, že za pomoci Josefa Kornhäusela (1782–1860), dvorního architekta knížete Jana I. Liechtensteina a představitele rakouského klasicismu, renovoval vnitřní vybavení.³⁶⁶ Nejspíše nepříznivá situace po skončení napoleonských válek a snad i chybějící zkušenosti měly vliv na to, že Huber divadlo neudržel po celých deset let. Měl problémy s placením gáží a následně i s odchodem herců a na konci roku 1817 došla trpělivost i jeho věřitelům.³⁶⁷

V roce 1818 Josef Huber opustil Vídeň a divadlo nechal svému bratru Leopoldovi,³⁶⁸ který následně předal umělecké vedení divadla Ferdinandu Rosenauovi (1785–1841), s nímž spolupracoval již ve svém divadle. Ale ani toto řešení dlouho

360 V literatuře a encyklopediích je uváděno nesprávné datum úmrtí 25. 8. 1847. Tento omyl vznikl záměnou shodných jmenem. Obchodník a divadelní ředitel Leopold Huber zemřel 4. 9. 1842. (Srov. Matricula Online, Österreich, Wien, Gumpendorf, Sterbebuch 1841–1846, s. 124. Dostupné online. [cit. 20.8.2018] URL: <<http://data.matricula-online.eu/en/oesterreich/wien/06-gumpendorf/03-18/?pg=164>>.)

361 Tamtéž.

362 *Biographie*. Leopold Huber (1766–1847). Dostupné online. [cit. 5.1.2016]. URL: <http://lithes.uni-graz.at/maezene-pdfs/bio_huber.pdf>; KAHN, Brigitte. *Leopold Huber und sein Theater*. Wien, 1934. Dizertační práce. Universität Wien.

363 HADAMOWSKY, pozn. 212, s. 537–540.

364 Leopold Huber. ÖBL 1815–1950, Sv. 2 (Lfg. 10, 1959), s. 444. Dostupné online. [cit. 5.1.2016]. URL: <http://www.biographien.ac.at/oeb1/oeb1_H/Huber_Leopold_1766_1847.xml>.

365 Stejný Karl Mayer byl i prvním divadelním ředitelem působícím ve valtickém zámeckém divadle po jeho otevření v roce 1790. (PAVLÍŠOVÁ, pozn. 337, s. 90.)

366 HADAMOWSKY, pozn. 212, s. 538.

367 Tamtéž, s. 539.

368 *Biographie*. Leopold Huber (1766–1847). Dostupné online. [cit. 5.1.2016]. URL: <http://lithes.uni-graz.at/maezene-pdfs/bio_huber.pdf>.

nevydrželo a v roce 1821 šlo divadlo do konkurzu. Ve stejném roce se Leopoldovi nepodařilo odvrátit konkurz také v divadle Theater in der Leopoldstadt,³⁶⁹ který od roku 1814 nejdříve ve spojení s Karlem Friedrichem Henslerem a pak od sezony 1816/1817 sám vedl.³⁷⁰ Leopold byl zřejmě dobrým obchodníkem, pozice divadelního ředitele, snad i kvůli ochotě pomáhat bratrovi v nouzi, jej však přivedla k finančnímu krachu.

Neúspěchy obou bratrů ve vedení divadel mohou vyvažovat relativní úspěchy na poli dramatickém. Leopold Huber napsal své první dílo, truchlohru *Rach aus Liebe*, v roce 1789, tedy v době, kdy odešel do Vídně. Do roku 1824 napsal více než dvacet her, mezi nimiž nechyběly hry se zpěvy, komické opery nebo veselohry pro děti.³⁷¹ Většina jeho her byla hrána v Theater in der Leopoldstadt, a to i před tím, než si je pronajal. Hudebně se na jeho díle podíleli skladatelé a kapelníci spojení s uvedeným divadlem, například rodák z Dyjávoviček na Znojemsku Ferdinand Kauer (1751–1831) a Wenzel Müller (1759–1835).³⁷² Josef Huber napsal asi jen 15 kusů, převážně lokálních frašek, veseloher či libret k operetám,³⁷³ které byly uváděny v jeho divadle Theater in der Josefstadt.

Zajímavostí je, že v obou divadlech pod správou bratrů Huberových vystupoval rakouský dramatik a herec Ferdinand Raimund (1790–1836). V Josefstadtu debutoval 13. dubna 1814 a vydržel zde až do října 1817, kdy přešel do Theater in der Leopoldstadt, kde působil do roku 1830.³⁷⁴

Ve spojitosti s Josefem Huberem se nelze nevrátit k žádosti zdejších měšťanů z roku 1812 a také k Josefu Kronesovi. Huber měl odjet do Vídně v roce 1811. Bylo by s podivem, kdyby se osobně v podstatě se svými vrstevníky Ignazem Rochlede-rem či Johannem Karminem neznal. Lékárník Johann Karmine byl pravděpodob-

369 Theater in der Leopoldstadt založil v roce 1781 podnikatel Karl Marinelli (1745–1803), bývalý herec Schulzovy Bádenské společnosti německých herců.

370 HADAMOWSKY, pozn. 212, s. 537–540; Nebo také viz: *Biographie*. Leopold Huber (1766–1847).

371 *Biographie*. Leopold Huber (1766–1847).

372 Müller začínal v roce 1782 v brněnském divadle jako houslista. V roce 1786 přijal místo kapelníka ve vídeňském Theater in der Leopoldstadt. Od března 1807 do konce května 1813 působil jako kapelník a režisér německé opery v Praze. Po odchodu z Prahy se vrátil zpět do Theater in der Leopoldstadt. (JAKUBCOVÁ, Alena. Wenzel Müller. In. LUDVOVÁ, pozn. 17, s. 346–353.) Nejspíše díky Müllerovi pronikly Huberovy hry i do pražského divadelního prostředí. Jan Nepomuk Štěpánek (1783–1844) uvedl v roce 1803 ve vlastním překladu v divadle U Hybernů Huberovu a Müllerovu zpěvohru *Železný muž aneb Příbytek můry v Bušínhradském lese (Der eiserne Mann, oder Die Drudenhöhle im Wienerwald)*. O rok dříve se zde hrála i lidová pohádka se zpěvy *Hvězdotřpytící děvče v dobříšských lesích (Das Sternenmädchen im Meidlinger Walde)* s hudbou Ferdinanda Kauera. (ČERNÝ, pozn. 346, s. 77, 95.) U výše zmíněných her se však vedly spory o jejich autorství, neboť novinář a dramatik Adolf Bäurle (1786–1859) za jejich autora označil Karla Friedricha Henslera (1759–1825). BÄUERLE, Adolf. *Ferdinand Raimund: Roman aus Wien's jüngster Vergangenheit*. Sv. 1. Wien: Eduard Hügel, 1855, s. 35.

373 Soupis děl: GOEDEKE, pozn. 8, s. 210–212.

374 BAUER, Anton. *Das Theater in der Josefstadt zu Wien*. Wien: Manutiuspresse, 1957, s. 37.

ně i Huberův pokračovatel v lékárnické živnosti. Mikulovští měšťané chtěli od knížete zapůjčit zámeckou jízdárnu v březnu 1812, Josef Huber se ujal Theater in der Josefstadt v květnu 1812. Tím zůstává otevřená i možnost, že se mohl Josef Huber na přípravě ochotnických divadelních představení v Mikulově podílet a lépe si tak podchytit možný vznik své letní scény, na níž by hrál po skončení hlavní sezony v divadle v Josefstadtu. Podobně si držel letní štaci v divadle v Meidlingu mezi lety 1814 až 1817³⁷⁵ nebo v divadle v Hietzingu, kde ale pobýval jen v srpnu 1816.³⁷⁶ V případě Josefa Kronese se nabízí úvaha, že by se mohli Kronesovi s Huberem znát, pokud by se vrchní úředník nemýlil a Kronesovi by opravdu před příjezdem na jižní Moravu, tedy v sezoně 1813/1814, působili v Theater in der Josefstadt. V tom případě by existovala možnost, že to byl právě Huber, kdo nasměroval Kronese do svého rodného města.

Další skutečnosti o Josefu Huberovi a jeho mikulovské štaci vyplývají ze situace, která nastala o rok později. Ve druhé polovině srpna 1815 místní měšťané opět prosili o zapůjčení jízdárny. V úvodní části své žádosti děkují knížeti za to, že mohou již delší čas pořádat v knížecí jízdárně divadelní představení. V této chvíli však už ne pouze ochotnická, jako v roce 1812, ale profesionální, neboť měšťané knížete prosí o povolení měsíční štace pro malou divadelní společnost z Vídně, která by zde zajišťovala večerní divadelní představení.³⁷⁷ V žádosti bohužel není uveřejněno jméno divadelního ředitele zmíněné vídeňské společnosti, nelze však vyloučit její vazbu na bratry Huberovy. Uvedená žádost nabízí dvě důležité informace, tou první je, že divadelní představení by se měla hrát na jevišti, které zde v roce 1814 „k potěšení místních obyvatel“ zanechal divadelní ředitel Josef Huber.³⁷⁸ Druhou informací je skutečnost, že měšťané se už nespokojovali jen s ochotnickými představeními, ale zvali i profesionální divadelní společnosti. Místní se tak snažili mít divadelní život ve městě ve svých rukách, podobně jako tomu bylo v královských městech, kde divadelní budovu spravovala radnice, která také rozhodovala o tom, komu bude divadlo pronajato.

Kladné vyřízení žádosti si měšťané pojistili i zdůrazněním, že dvě představení budou věnována na dobročinnost, které byl sám kníže podporovatelem. Odvádění poplatku do chudinské pokladny bylo rovněž běžnou povinností divadelních ředitelů působících v městských divadlech. Nechybí ani zmínka o tom, že z pobytu vídeňské společnosti se může těšit nejen místní publikum, ale také v Mikulově pobývajícím vojenští důstojníci.³⁷⁹ Ignaze Rochledera, patrně vůdčí osobnost tehdejších

375 BAUER, pozn. 374. HADAMOWSKY, pozn. 212, s. 570.

376 Tamtéž, s. 572.

377 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 35.

378 Tamtéž.

379 V Mikulově byla v té době armáda přítomna trvale: „Na konci 18. století byli v Mikulově ubytováni příslušníci 12. praporu lehké pěchoty Rubenitz, které později vystřídali vojáci pěšího pluku Lindenau.“ (SVOBODA, pozn. 332, s. 151.)

měšťanských aktivit, pak v této žádosti doplňuje měšťan Gerstenbrand. V pozdější Dietrichsteinově odpovědi je zmíněn i měšťan Johann Diechler.³⁸⁰

Vzhledem k tomu, že zámek a s ním i zimní jízdárna byl od podzimu 1813 do začátku roku 1814 užíván jako lazaret³⁸¹ a probíhaly v něm v té době nutné opravy, doporučil vrchní úředník Joseph Schumann knížeti, aby žádost mikulovských měšťanů nebyla povolena. Navíc byl přesvědčen, že si v poválečném období lidé nemohou dovolit utrácet peníze za zábavu.³⁸² Kníže Schumannovy argumenty vyslyšel a z důvodu oprav jízdárny povolení k divadelním představením v zámecké jízdárně vydat odmítl.³⁸³ Schumann na pravou míru uvedl rovněž informaci o jevišti, které tady Josef Huber při své štaci v roce 1814 zanechal. Podle Schumanna to bylo hlavně kvůli jeho dluhům, což současně vykresluje divadelního ředitele Hubera jako neobratného podnikatele. Pokud měly letní štace jeho společnosti úspěch v divadle Meidlingu či v Hietzingu, kam odjížděl, jak bylo uvedeno výše, po ukončení hlavní divadelní sezony v Theater in der Josefstadt, v Mikulově tomu tak nebylo. Huber patrně podcenil fakt, že Mikulov je zemědělské město, pro které je druhá půle léta a začátek podzimu dobou, kdy probíhají polní práce a přípravy na vinobraní. Touha ukázat se doma byla asi větší než uvažování nad finančními dopady celého pobytu. Nejspíše slepě spoléhal na větší podporu, kterou by zde mohl skrze své známosti mít. Jeho dluhy pak zaplatili místní měšťané, čímž se stali majiteli scény v zámecké jízdárně.

Zajímavá je také proměna vrchního úředníka Schumanna, který se ještě o rok dříve v souvislosti s Josefem Kroneseem snažil najít řešení, aby zde mohl divadelní ředitel se svou společností vystupovat a nechal vyklidit kočárovnu, nyní však na jakoukoli pomoc či přímluvu rezignuje. Naopak žádá knížete o zamítnutí této žádosti. Nejspíše už v té době se celá situace s půjčováním jízdárny a vztahy s měšťany nevyvíjí podle jeho představ.

Franz Bonnot

V srpnu 1816 žádal o povolení hrát v následujících zimních měsících v zámecké jízdárně divadelní ředitel Franz Bonnot, který zde, jak z žádosti vyplývá, už v minulosti hrál. Bonnot nazývá scénu v zámecké jízdárně jako městské divadlo (städtisches Theater).. Vzhledem k tomu, že žádost posílá z Mikulova, je již pravděpodobně domluven na zapůjčení jeviště s jeho vlastníky, tedy s mikulovskými měš-

380 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 33.

381 SVOBODA, pozn. 332, s. 163.

382 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 34.

383 Tamtéž, fol. 32.

ťany. Divadelní ředitel knížete rovněž ujišťuje, že vybral dobrou společnost, s níž uvede obměněné hry a vynasnaží se nabídnout obyvatelům příjemné večery.³⁸⁴

To, že Franz Bonnot opravdu nebyl v té době v Mikulově neznámým, lze vyčíst z přímluvy zaslané knížeti od mikulovského vrchního úředníka Franze Schmieda a vedoucího důchodního úřadu, kterým byl Johann Holli. V ní je uvedeno, že Bonnot zde s úspěchem hrál už minulou zimu, čímž lze současně očekávat početnou návštěvnost i nyní. Z uvedené přímluvy jen není zřejmé, v jakém prostoru v Mikulově Bonnot minulou zimu hrál. Oba úředníci si dále také dovolují pokorně podpořit schválení žádosti pro tohoto, jak sami píší, uznávaného herce a prosí knížete o udělení nového povolení.³⁸⁵ S přihlédnutím k tomu, že Bonnot disponoval i povolením od zemského gubernia, kníže jeho žádost povolil. Divadelní ředitel se však musel zavázat, že bude ručit za případné škody a vzhledem k používání osvětlení bude dodržovat požární předpisy a projevovat v této věci neustálou ostražitost.³⁸⁶

O Franzi Bonnotovi je doposud známo pouze to, že se svou společností účinkoval ve Slezsku. Zaručeně hrál v Těšíně v sezoně 1818/1819 a ještě i v roce 1825.³⁸⁷ V období 1824–1827 měl pak povolení hrát v Opolí (Oppeln) v dnešním Polsku.³⁸⁸ Mikulovská žádost rozšiřuje znalosti o jeho působení i na jižní Moravu, a to minimálně v sezoně 1815/1816 a 1816/1817. Bez zajímavosti není, že jistý herec Bonnot byl minimálně v sezoně 1812/1813 členem Theater in der Josefstadt,³⁸⁹ tedy v době, kdy jej měl v pronájmu Josef Huber. V novinových zprávách je však uvedeno pouze příjmení tohoto herce a nelze jej proto přímo spojovat s divadelním ředitelem Franzem Bonnotem.

Ukončení pronájmů zámecké jízdárny

Jeviště v zámecké zimní jízdárně vydrželo až do roku 1819, kdy bylo z nařízení knížete Dietrichsteina odstraněno. Došlo k tomu kvůli neshodám v kompetenci půjčování klíčů od jízdárny, což vedlo k následné hádce mezi archivářem a správcem zámku. Tuto přestřelku odstartovala zpráva archiváře Wenzelicka³⁹⁰ knížeti Františku Josefu Dietrichsteinovi. Archivář v ní uvedl, že 1. srpna 1819 využil jeviště v zámecké jízdárně, patřící místním ochotníkům, zvláště obchodníkovi

384 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnu). Inv. c. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 47.

385 Tamtéž, fol. 46.

386 Tamtéž, fol. 45, 51

387 HAVLÍČKOVÁ – PRACNÁ – ŠTEFANIDES, pozn. 32, s. 88.

388 „Amts-Blatt der königlichen Oppelnschen Regierung“. 1825, s. 26.

389 Briefe über das Josephstädter-Theater. *Wiener Theater-Zeitung*. 27. 3. 1813, 6(37), s. 147.

390 Jedná o zámeckého archiváře Karla Wenzelidese (1770–1852). Jen pro upřesnění je nutné zmínit, že Wenzelides byl znám i jako básník a archeolog Karl Wenzelides.

s kořením Rochlederovi, brněnský taneční mistr Wild, aby zde nazkoušel dětské baletní představení se svými chovanci, převážně z řad nižšího mikulovského měšťanstva. Vzhledem k tomu, že archivář nevěděl, zda má taneční mistr k této činnosti povolení, požádal jen správce zámeckých pokojů (Garderobier/Zimmerwärter) Antona Hallera, aby dohlédl na uhašení světel po představení. Když se však celá situace opakovala a v zámecké jízdárně znovu probíhala zkouška, zeptal se vrchního úředníka, zda k této produkci udělil povolení. Když dostal zamítavou odpověď, šel za Hallerem a zjistil, že ten řešil zapůjčení jen s Rochlederem. Archivář pak sice nechal ještě proběhnout i naplánované baletní vystoupení, aby zabránil možné škodě baletního mistra a rodičů vystupujících dětí, upozornil však Hallera, aby v budoucnu klíče bez souhlasu knížete nevydával. Archivář současně prosil knížete o vydání instrukcí, jak se má on, případně vrchní úředník, v těchto případech v budoucnu zachovat. A současně rychle dodává, že z doslechu ví o jistém zájmu nějaké kočovné společnosti zde vystupovat.³⁹¹

Odpovědi knížete nejdříve předcházely obecný přehled nastalé situace, kde se mimo jiné píše, že kníže povolil uvádět představení pouze v letech 1814 a 1816. Jednalo se o zmíněná povolení divadelním ředitelům Kronesovi, Huberovi a Bonnotovi. Dále je zde uvedeno, že se souhlasem knížete se rovněž pořádala všechna dobročinná představení. Následně je zdůrazněno, že bez jeho svolení nebudou na zámku žádné prostory půjčovány a porušení tohoto nařízení nižšími úředníky bude potrestáno. O tomto rozhodnutí by mělo být také zámecké služebnictvo informováno.³⁹² Z uvedeného dopisu tedy vyplývá, že kníže minimálně v roce 1819 nebyl o aktivitách v zámecké jízdárně zcela informován a že půjčování klíčů probíhalo pouze pod dohledem zámeckých úředníků.

K této záležitosti se samozřejmě vyjádřil i správce Hans Schneider, který knížeti zaslal svůj názor na vzniklou situaci. Provinění podle něj dopadá na správce pokojů Hallera, neboť právě on klíče od jízdárny brněnskému tanečnímu mistrovi Wildovi vydal, aniž by si zjistil, zda disponuje patřičným povolením. Navíc, jak sám dodává, byl dozorem na zámku v minulém roce speciálním nařízením pověřen archivář. On sám od té doby nemá žádný vliv na zámecké záležitosti a také mu nepřísluší dávat povolení k divadelním představením. Podle něj tedy archivář mohl celou situaci velmi snadno udržet v mezích, kdyby zabránil zkouškám v zámecké jízdárně, jenže archivář se podle něj snažil každé nepříjemnosti vyhnout. Proto také on sám musí v té době již radnímu Rochlederovi úředně nařídit, aby své divadelní rekvizity bez odkladu ze zimní jízdárny odstranil.³⁹³

Podle knížete se však provinili všichni tři podřízení. Haller předal zcela neoprávněně klíč od knížecí zimní jízdárny brněnskému tanečnímu mistru Wildovi.

391 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditřichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 37.

392 Tamtéž, fol. 41.

393 Tamtéž, fol. 42.

Nedaleko bydlící archivář, který měl o všem přehled, mohl a měl nastalé situaci zabránit. Vrchního úředníka, který jej nejspíše rozlítl svým alibismem, kníže zase upozornil na skutečnost, že ačkoli byl přímý dohled nad zámekem svěřen archiváři, jemu náleží politický a policejní úřad, a proto se na něj vztahuje i dohled nad cizími kočovnými společnostmi a také nad místními amatéry. Ještě před tím, než byla celá záležitost založena „ad acta“, vystoupil se svou obhajobou archivář.³⁹⁴ Na celé situaci to však již nic nezměnilo a uvedený prohrěšek ukončil zajímavou etapu z divadelního života v Mikulově.

Josef Reisinger

V květnu 1821 se marně pokoušel dostat povolení na zapůjčení zámecké jízdárny divadelní ředitel Josef Reisinger, toho času pobývajícím v Jihlavě.³⁹⁵ Reisinger doložitelně působil v Městském divadle v Jihlavě v sezoně 1819/1820.³⁹⁶ Dle uvedené žádosti se lze domnívat, že zde zůstal minimálně do jara roku 1821. Mikulov se pak mohl stát zastávkou na Reisingerově cestě z Jihlavy do Uherského Hradiště, kam se uchýlil v sezoně 1823/1824.³⁹⁷ Jeho žádost byla ovšem zamítnuta z důvodu její nepřijatelnosti.³⁹⁸ Vzhledem k tomu, že se dochovalo pouze zamítavé stanovisko knížete, není přesně jasné, čím se Reisinger provinil. Nejspíše jde o „Ubication“, tedy ubytování, které divadelní ředitel patrně kromě prostor pro hraní žádal. Bylo by zajímavé vysledovat informační kanál, kterým k divadelním ředitelům proudily zprávy o možnosti využívat v Mikulově pro divadelní produkce zámeckou jízdárnu. Mikulov bylo známé město, o němž se zcela jistě občas psalo i v dobovém třeba i vídeňském tisku. Znalost toho, že je možné hrát v prostorách zámku, si ovšem vyžadovalo mnohem větší informovanost. Tato situace může dokládat jistou komunikační provázanost mezi kočovnými společnostmi. Nositeli těchto informací se stávali pravděpodobně herci, jejichž pohyb mezi divadelními společnostmi potvrzuje i příklad Václava Tháma.

Po Reisingerovi byly až do roku 1860 v Mikulově zachyceny zatím jen čtyři společnosti. Zda však uváděly své produkce na zámku nebo ve městě není zřejmé. V roce 1822 zde měl se svou společností hrát divadelní ředitel Josef Siege,³⁹⁹ o kterém bude řeč níže. V roce 1836 měl v Mikulově hostovat divadelní ředitel

394 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnu). Inv. c. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 39.

395 Tamtéž, fol. 53, 70.

396 HAVLÍČKOVÁ – PRACNÁ – ŠTEFANIDES, pozn. 32, s. 193; RAŠTICOVÁ, pozn. 299, s. 21–26.

397 HAVLÍČKOVÁ – PRACNÁ – ŠTEFANIDES, pozn. 32, s. 146.

398 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 53, 70.

399 PAUSCH, Oskar. *Ambulantes Theater durch vier Generation. Die Familie Siege. Nestroyana* 2014, 34(3–4), s. 141–159.

Wilhelm Thiel (1800–?).⁴⁰⁰ Wenzl sice uvádí až rok 1856,⁴⁰¹ ale jedná se s největší pravděpodobností o překlep. V sezoně 1833/1834,⁴⁰² resp. 1834/1835⁴⁰³ působil Thiel ve Znojmě a od sezony 1837/1838 v brněnském městském divadle na Zelném trhu,⁴⁰⁴ jeho pobyt v Mikulově tak lépe zapadá do doby, kdy mu skončil pronájem znojemského městského divadla, navíc v roce 1855 pobýval Thiel v Míšni (Meissen).⁴⁰⁵ Poté jeho stopa mizí. Po cestě z Brna do Uher se v Mikulově v listopadu 1842 údajně zastavila i loutkářská společnost Prattische Gesellschaft,⁴⁰⁶ což byla kočovná společnost vedená vnuky jednoho z nejstarších českých loutkářů Jana Jiřího Bráta (nebo také Brath/Prath, 1724–1805) narozeného ve Studnici na Náchodsku.⁴⁰⁷ A konečně do tohoto období spadá i hostování výše zmíněného divadelního ředitele Ludwiga Via.

Historie zámecké zimní jízdárny je samozřejmě bohatší a netýká se pouze divadla. V letech 1808, 1810 a 1812 žádal o pronájem těchto prostor korutanský krasojedec (Kunstreiter) Christoph de Bach (1768–1834).⁴⁰⁸ Christoph de Bach, který je považován za prvního provozovatele cirkusu v Čechách,⁴⁰⁹ si otevřel 6. června 1808 ve vídeňském Prátru „Circus Gymnasticus“, odtud pak často vyjížděl na evropské turné. V prosinci 1828 žádala o povolení vystupovat v zámecké jízdárně

400 H. W. (Hans Welzl). Musik und Bühne. *Nikolsburger Wochenschrift*. 23. 7. 1904, **44–45**(30), s. 1.

401 Tamtéž. Žádost, ze které Wenzl vycházel, nebyla dohledána.

402 KOSCH, Wilhelm. *Deutsches Theater-Lexikon*. Sv. IV. Klagenfurt, Wien: Kleinmayr, 1998, s. 2555.

403 HAVLÍČKOVÁ – PRACNÁ – ŠTEFANIDES, pozn. 32, s. 46.

404 Tamtéž.

405 KOSCH, pozn. 402, s. 2555.

406 DUBSKÁ, Alice. *Cesty loutkářů Brátů a Pratte Evropou 18. a 19. století*. Praha: Akademie múzických umění, 2011, s. 74, 83.

407 „Prattische Gesellschaft“ nebo také „Kunst-Figuren und Metamorphosen Theater“ úspěšně vystupovala v mnoha evropských městech, například v Petrohradě, Moskvě, Vratislavi, Mannheimu, Norimberku, Linci, Vídni, Pešti, Prešpurku/Bratislavě, Lvově či Praze. Téměř polovina jejich repertoáru vycházela z rodinné tradice. Nechyběl zde však ani *Faust* a *Don Juan*. Na závěr svých představení souboranci Pratteovi předváděli také mechanické figury lidské velikosti a panoramata zobrazující různé krajinné scenérie, města, chrámy, řeky, vodopády, sopky či historické výjevy a válečná střetnutí. Jednalo se o scény, které byly zřejmě prováděny na známém technickém principu theatru mundi. Před malovanými prospekty měst či přístavů se pohybovaly z boční strany animované předměty. To vše bylo samozřejmě doprovázeno zvukovými i světelnými efekty. (DUBSKÁ, Alice. Anton Pratte. In JAKUBCOVÁ, A. (ed.). pozn. 18, s. 469–470; DUBSKÁ, Alice. Tschuggmallovi samohybcí v českých zemích. *Divadelní revue*. 2007, **18**(4), s. 25; DUBSKÁ, 2011, s. 50, 51, 68; BARTOŠ, pozn. 15, s. 54.)

408 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 7, 8, 10, 11, 13.

409 JORDAN, Hanuš. Vývoj českého cirkusu od nejstarších dob do 50. let 20. století a jeho dokumentace ve sbírce Národního muzea. *Muzeum – Muzejní a vlastivědná práce*. 2011, **49**(2), s. 53; Z jeho vystupování v Praze (1803, 1806, 1816, 1817, 1818) se dochovaly i cedule, které odkrývají některá jeho čísla. ZÍBRT, Čeněk. Cedule komediantů a zvěřinců kočujících v zemích českých před sto lety I, II. *Český lid*. 1912, **XXI**, s. 24–40, 79–80. O jeho pražském pobytu také NOVOTNÝ, Antonín. *Staropražští komedianti a jiné atrakce 1800–1850*. Praha: Atlas, 1944, s. 14–38.

vídeňská cirkusová podnikatelka Anna Price, rozená Hyam, která nejspíše přijížděla s podobným repertoárem jako de Bach. Její žádost nebyla schválena z důvodu nevhodnosti.⁴¹⁰

V roce 1832 byla povolena žádost o zapůjčení zámecké jízdárny provozovateli exotického zvěřince (Menagerie) Hermannu van Akenovi (1797–1834).⁴¹¹ Ředitel královského nizozemského zvěřince, Hermann Van Aken, měl ukazovat z kroceného královského tygra, bílého ledního medvěda, hyeny, hady, krokodýla a klokana,⁴¹² tedy zvířata, která musela být pro obyvatele Mikulova naprostou senzací.

Období, kdy v zámecké zimní jízdárně stálo jeviště, bylo důležitou etapou v divadelním životě města. Možná by se v této souvislosti dalo rovněž hovořit o tom, že tato doba mohla být i předzvěstí zrodu instituce městského divadla. Bylo by zajímavé dále sledovat osudy místních měšťanů, kteří se na vzniku divadelní scény v zámecké jízdárně podíleli, zvláště pak mikulovského radního Ignaze Rochledera.⁴¹³ Bohužel z této doby se dokumenty týkající se města nedochovaly. Otázka, zda se po neúspěchu v zámecké jízdárně Rochleder snažil přesunout divadelní vybavení do jiných prostor, tak zůstane nezodpovězena. Další místo, kde bylo možné hrát divadlo, však nejspíše přinesla až stavba spolkové budovy na městské střelnici v roce 1827. Jaké podmínky pro hraní divadla nabízely v té době místní hostince, není zcela jasné.

410 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 743, sign. 62, kart. 278, 1828.

411 MZA, F 18. (Hlavní registratura Ditrichštejnů). Inv. č. 8387, sign. 217 VIIc, kart. 1507, fol. 2.

412 ZÍBRT, pozn. 409, s. 84.

413 Jako „Magistratsrat“ je nazýván až v žádostech z let 1819 a zůstává jím i v roce 1821. (Srov. *Schematismus für Mähren u. Schlesien, sammt einem Schreibkalender*. Brünn und Olmütz: Johann Sylv. Siedler 1821, s. 155.)